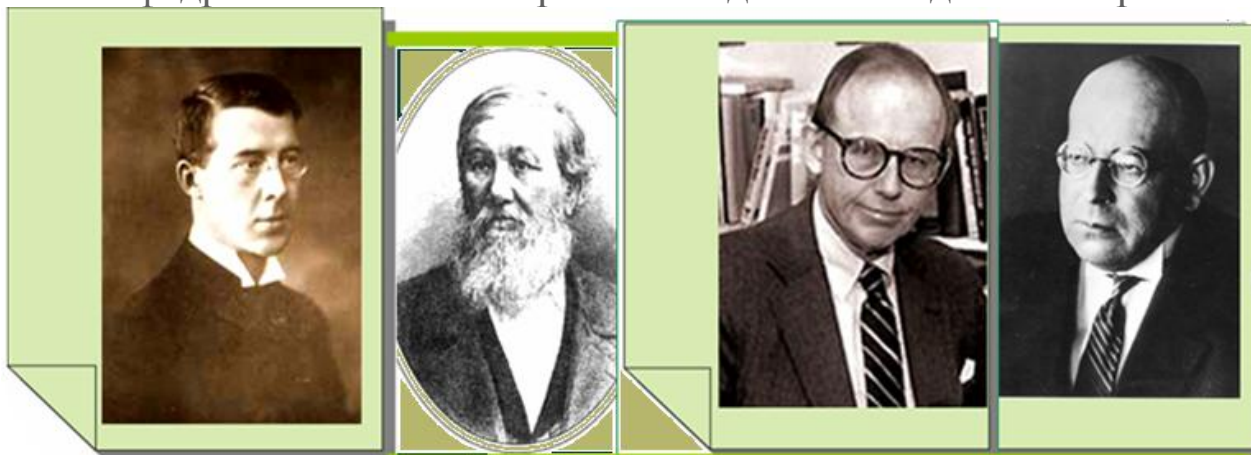

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
Історичний факультет
Кафедра всесвітньої історії та методики викладання історії

„ТИПОЛОГІЯ І ДИНАМІКА ЛЮДСЬКИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ“
(назва за вимогами кредитно-модульної системи)

для студентів IV курсу заочної форми навчання
напряму підготовки „історія і право“.

(Розробила І.В. Цебрій, доктор пед. наук, професор)

Полтава – 2011

Зміст

Вступне до курсу „Типологія і динаміка людських цивілізацій“	3
Частина I	4
Загальний опис предмета навчальної дисципліни.....	4
Рекомендації для студентів щодо опрацювання змістовних модулів та виконання різних видів робіт.....	5
Розподіл балів, що присвоюються студентам	7
Частина II	9
Модуль 1. Типологія і динаміка людських цивілізацій.....	9
Тема 1: Основи цивілізаційної теорії.....	11
Тема 2. Країни східної і далекосхідної цивілізаційної гілки	14
Тема 3. Західно-атлантична цивілізація.....	16
Тема 4. Євразійська цивілізаційна гілка.....	30
Завдання для самостійної роботи студентів.....	33
Індивідуальне навчально-дослідне завдання:	
Навчальний проект	34
Питання для самоконтролю студентів.....	37
Тести до модуля.....	39
Основні терміни і поняття модуля	44
Підсумкові тести до заліку	44
Навчальна та наукова література до курсу	47

Вступне слово до курсу „Типологія і динаміка людських цивілізацій“

Нормативний курс „Типологія і динаміка людських цивілізацій“ передбачає поглиблене вивчення історії етнокультурних регіонів нашої планети, акцентуючи увагу на типологічному та традиційному в їхній цивілізаційній спадщині. Його мета — дослідити внутрішні процеси з точки зору видатних представників цивіліографії ХХ століття та порівняти їх, простежуючи історичні факти та події.

Ураховуючи те, що студенти ІV курсу вже отримали попередні знання, вміння та практичні навички, ми намагалися гармонійно поєднувати узагальнюючі теоретичні теми з дослідженням визначальних періодів історії окремо взятої країни та аналізом конкретних документів. Це стосується всіх передбачених навчальним планом видів робіт.

Оскільки на такий об’ємний курс виділено всього 16 лекційні і 12 семінарських годин, то проблеми етногенезу нами не включалися до його змісту, а питання історіографії частково висвітлені в теоретичній частині модуля І — „Типологія і динаміка людських цивілізацій“. Значну складову кожної теми складають питання культури, бо, дотримуючись поглядів видатних цивіліографів, необхідно, щоб студенти зрозуміли сутність кожного культурно-історичного типу. До другої теми змістовного модуля семінарські заняття не передбачені, оскільки достатня кількість питань до КМР та тестів присвячені саме цій темі.

Теми модуля, які винесені на самостійне опрацювання, будуть виконуватися студентами письмово, але захищатимуться в усній формі. На них виділятиметься чотири академічних години на групу. Тому дані теми можна розглядати, як допоміжні семінарські заняття лише з тою відмінністю, що на семінарських заняттях можуть виступити не всі студенти, а на заліку з самостійно опрацьованої роботи до модуля виступлять усі.

Індивідуально-дослідні завдання заплановані до кожного модуля і також будуть захищатися в усній формі. Студенти матимуть можливість виступити з ними у якості доповнення на семінарських заняттях, або на заліку з самостійної роботи. Таким чином, механічне виконання даних видів робіт виключається.

Література до кожної із тем поділяється на джерела, основну

та додаткову, що, на думку укладача, полегшить її відбір та поглибить вміння й навички студентів IV курсу диференційовано працювати з літературою.

У „Загальних положеннях“ коротко викладаються основні вимоги до курсу „Типологія і динаміка людських цивілізацій“, щоб сконцентрувати увагу студентів на основні види роботи та критерії їхнього оцінювання. Разом із підручниками, вказаними після кожної теми модуля, даний навчально-методичний комплекс складає одне ціле і має послужити путівником у самостійній роботі студента.

Частина I. Загальний опис предмета навчальної дисципліни

<p>Курс: I</p> <p>Підготовка бакалаврів</p>	<p>Напрямок,</p> <p>Спеціальність,</p> <p>освітньо-кваліфікаційний рівень</p> <p>0203 гуманітарні науки</p>	<p>Характеристика навчальної дисципліни</p>
<p>Кількість кредитів відповідних ECTS: 2 (к-ть кредитів)</p> <p>Модулів: к-ть 2</p> <p>Модулі в 2</p> <p>Загальна кількість годин: к-ть годин: 54</p> <p>Тижневих годин: к-ть годин: 4</p>	<p>Шифр</p> <p>назва напрямку</p> <p>(0101) <i>Педагогічна освіта</i>)</p> <p>Шифр та назва Спеціальності: 6020602 „Історія“</p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>бакалавр</i></p>	<p>Обов'язкова дисципліна</p> <p>Рік підготовки: 4-й Семестр: сьомий Лекції (<i>теоретична підготовка</i>): к-ть годин — 8 Семінари: к-ть годин — 2</p> <p>Самостійна робота — 22 к-ть годин</p> <p>Індивідуальна робота — 22 к-ть годин</p> <p>Вид контролю: залік</p>

Мета курсу — визначити місце курсу „Типологія і динаміка людських цивілізацій“ в системі інших історичних дисциплін, його місце у всесвітній історії, надати знання, сформувати вміння і навички з позицій наукового підходу до предмету, вільно орієнтуватися в суспільно-економічних, політичних, культурних процесах, що відбувалися в основних культурно-етнічних регіонах світу, здійснити порівняльну характеристику у розвитку цивілізаційних гілок (східної, західної, та євразійської).

Рекомендації для студентів щодо опрацювання змістовних модулів та виконання різних видів робіт

У ході опрацювання кожного змістовного модуля з курсу „Типологія і динаміка людських цивілізацій“ студенти повинні прослухати і законспектувати всі передбачені тематичним планом **лекційні заняття**. В обсязі матеріалу, який студенти опрацюють на лекціях, їм запропонують контрольні тести. Тестових запитань буде не менше 14. Студент, який дасть 13 правильних відповідей, отримає оцінку "відмінно", не менше 9-ти правильних відповідей – "добре", не менше 6-ти – "задовільно". Тести будуть виконуватися впродовж 10 хвилин на останньому лекційному занятті, передбаченому змістом кожного модуля.

Підготовка студентів до **семінарських занять** та їх робота на занятті є найголовнішим видом діяльності у ході опрацювання змістовного модулю. Виступу студента на семінарському занятті оцінюється за такими **критеріями**:

а) кількісно-якісні показники опрацьованої студентом літератури;

б) вільне володіння матеріалом, "неприв'язаність" студента до конспекту;

в) вміння чітко і лаконічно висловлювати власні думки і робити належні висновки.

Кількість семінарських занять запланована у модулі — 6 (12 год.). Студенти, які зарекомендують себе найактивнішими у системній підготовці до семінарських занять і отримують середній бал — 12, отримають залік автоматом за умови якісного виконання всіх видів робіт.

Завдання для **самостійної роботи** є обов'язковими для всіх студентів без виключення. Теми, що виносяться на самостійне

опрацювання, зазначені у робочому тематичному плані. Загальний обсяг однієї теми, підготовленої студентом, має складати не менше 12 стандартних аркушів. Тема опрацьовується письмово, за вказаним планом, з переліком використаних джерел і літератури та відповідно до плану, запропонованого викладачем. При виявленні двох ідентичних робіт, обидва студенти отримують оцінку "незадовільно". До модуля пропонується шість тем для глибокого самостійного опрацювання. Мінімальна кількість балів, які набирає студент за опрацювання цих тем, складає 0, максимальна – 12 балів.

Найскладнішим видом роботи для студентів IV курсу є **індивідуальні завдання**. Після того, як кожний студент отримає індивідуальне завдання, для академічної групи викладач проведе консультацію щодо його оптимального виконання. Обсяг індивідуальної роботи у формі **письмового реферату** (міні-курсової роботи). має складати не менше 20-ти стандартних аркушів, мати план, науково-понятійний апарат дослідження та список використаних джерел і наукової літератури. Усні реферативні повідомлення можуть бути використаними до семінарських занять модуля. Загальна кількість індивідуальних завдань до одного змістовного модуля відповідає кількості студентів IV курсу. Студенти мають право обирати завдання самостійно, але жодна тема з індивідуальної роботи не повинна повторюватися. Мінімальний бал за виконання індивідуального завдання складає 0, максимальний – 12 балів. Термін здачі ІНДЗ до часу останнього семінарського заняття. Виконані студентом письмово теми для самостійного опрацювання та ІНДЗ будуть захищатися усно.

По завершенню всіх видів роботи за змістовного модуля студенти пишуть підсумкову контрольну роботу. Така робота складається з 24 питань. При виконанні студенти поділяються на два варіанти і кожен з них повинен дати відповідь на 12 питань. На оцінку "відмінно" допускається одна неправильна відповідь, на "добре" треба дати не менше 9-ти правильних відповідей, на "задовільно" – не менше 6-ти. Інакше робота оцінюється "незадовільно".

Студент має право на перескладання змістовного модуля впродовж 10 днів після закінчення семестру.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ
(приклад)

Поточний контроль	Індивідуальне завдання (навчальний проект)	Підсумковий контроль	Сума
Змістовний модуль (54 год.) 40 балів (з урахуванням відвідування лекцій)	20	40	100

Шкала оцінювання:

A	90 - 100 балів	відмінно	зараховано
B	83 - 89 балів	добре	
C	75 - 82 балів		
D	68 - 74 балів	задовільно	
E	60 - 67 балів		не зараховано
FX	35 - 59 балів	незадовільно з можливістю повторного складання	
F	0 - 34 балів	незадовільно з обов'язковим повторним курсом	

Розподіл годин на різні види діяльності студентів у модулі І.

Змістовні модулі	Види навчальної діяльності студентів	Кількість годин
Модуль 1 (1,5 кредиту, 54 годин)	Лекції	8
	Семінарські заняття	2
	Самостійна робота	22
	Індивідуальні завдання	22

Структура залікового кредиту дисципліни „Типологія“ і динаміка людських цивілізацій“ та види навчальної діяльності

Тема	Кількість годин, відведених на:				
Модуль I. Теми модуля	Лекції	Семінарські заняття	Самостійну роботу	Індивідуальну роботу	всього
1. Основи цивілізаційної теорії	1	2	7	5	15
2. Східна цивілізаційна гілка	1	—	6	6	13
Модуль II 3. Західно-атлантична цивілізація	1	— 2	7	7	17
4 Євразійська цивілізаційна гілка.	1	—	3	5	9
Всього:	4	4	23	23	54
ВСЬОГО : 54 год					

ЧАСТИНА II. МОДУЛЬ 1

Цивілізаційна теорія. західно-атлантична цивілізаційна гілка.

Назва теми I: Основи цивілізаційної теорії.

Зміст теми: ХХ століття: зміна типів культур і криза гуманітарного знання. Основні культурно-історичні регіони світу та шляхи становлення планетарної глобальної цивілізації. Поняття психокультури регіонів. Теорії альтернативних шляхів розвитку світової цивілізації: „неополісний“ шлях і шлях „мега-машини“. Теорії історичного розвитку: теорія історичного коловороту (Аристотель, Полібій, Сима Цянь), лінійні інтерпретації історії (Гесіод, Сенека), теорія циклічності (Ібн Хальдуна, Макіавелі, Віко, Фур'є), теорія суспільного прогресу (Тюрбо, Кондорсе), теорія повільної органічної еволюції (Гегель). Концепція стадій росту У. Росту: традиційне суспільство, перехідне суспільство, індустріальне суспільство, ера високого рівня масового споживання. Концепція історичного розвитку А. Тофлера: аграрне, індустріальне та постіндустріальне (інформаційне) суспільство. Формаційний підхід до історії. Поняття суспільно-економічної формації.

Формування основ цивілізаційної теорії. Значення терміну „civilis“ в античному світі. Тлумачення „цивілізації“ та цивілізованості“ в епоху Просвітництва. Поняття „цивілізація“ в англійській та французькій літературі (де Мірабо, Дж. Локк). Цивілізаційні погляди І. Гердера та В. Гумбольта. Цивілізаційна теорія в концепціях М.Я. Данилевського і П.О. Сорокіна. Поняття культурно-історичного типу та основи самовиявлення цивілізацій. Флуктація культур за П.О. Сорокіним. Наступний етап розвитку цивілізаційної теорії : Праці О. Шпенглера і А.Дж. Тойнбі. Співвідношення між культурою і цивілізацією. Цивілізаційні стадії за А.Дж. Тойнбі. Виклик і відповідь. Значення етнокультурних кордонів у цивілізаційній концепції С. Хантінгтона і критика ним теорії про „кінець історії“ Ф. Фукуями. Етнокультурні ареали. Світ і „битва культур“ за С. Хантінгтоном.

Сучасні цивілізаційні теорії: релігійна і світська цивілізації (А. Новицький), жіночі та чоловічі цивілізації (В. Шевчук), стародавні та сучасні (теоретичні) цивілізації (В. Романов). Типології суспільного відтворення: звичайне, інтенсивне та деструктивне відтворення. Поняття субкультур у цивілізації. Співвідношення природного і цивілізаційного. Географічний фактор у розвитку цивілізацій: материкові та острівні цивілізації, північні і тропічні цивілізації, цивілізації „степів і лісів“. Світова цивілізація: неспецифічні форми суспільного буття: приватне життя, шлюби, неформальні стосунки, мораль, практичні знання, побутова етика, забобони) і спеціалізовані (професійні) форми.

Східна і західна моделі суспільного устрою та значення людського чинника. Державний (східний), і приватновласницький (західний) типи виробництва. Східна і західна моделі суспільного устрою. Основні цивілізаційні категорії: соціум (мікро-і-макросередовище), менталітет, ментальність, адаптація, цивіліографічний аналіз. Форми взаємодії людини і суспільства: боротьба, адаптація, втеча. Основні види соціальної адаптивної взаємодії людини і суспільства. Основні чинники макросередовища: демографічні, економічні, екологічні, технічні і культурні.

Передумови виникнення та утвердження ранніх цивілізацій. Етапи (революції) прогресивних зрушень у розвитку ранніх цивілізацій: знаряддева, образотворча, аграрна та інтелектуальна революції. Цивілізації первинної та вторинної регенерації.

Лекції (1 год.)

№ пп	Назва лекції	План лекції	К-ть годин
1.	Формування основ цивілізаційної теорії.	1. Тлумачення „цивілізації“ та цивілізованості“ в епоху Просвітництва. 2. Цивілізаційні погляди І. Гердера та В. Гумбольта. 3. Цивілізаційна теорія в концепціях М.Я. Данилевського і П.О. Сорокіна. 4. Наступний етап розвитку цивілізаційної теорії: Праці О. Шпенглера і А.Дж. Тойнбі. 5. Значення етнокультурних кордонів у цивілізаційній концепції С. Хантінгтона. 6. Сучасні цивілізаційні теорії та типології суспільного відтворення. 7. Географічний фактор у розвитку цивілізацій 8. Світова цивілізація: неспецифічні і спеціалізовані форми.	1

Семінарські заняття

1. Основи цивілізаційної теорії (4 год).

План

1. Цивілізація: еволюція понятті та групи ідей.
2. Цивілізаційна теорія в концепціях М.Я. Данилевського і П.О. Сорокіна.
3. Наступний етап розвитку цивілізаційної теорії: праці О. Шпенглера і А.Дж. Тойнбі.
4. Значення етнокультурних кордонів у цивілізаційній концепції С. Хан- тінгтона. „Зіткнення цивілізацій“.
5. Сучасні цивілізаційні теорії та типології суспільного відтворення.

Засвоїти поняття і терміни: цивілізація, культура, еволюція, культурно-історичний тип, цивілізаційна основа, теорії суспільного розвитку, соціум, менталітет, соціальна адаптація, флуктація культур.

Методичні поради

Вивчення даної теми слід розпочати з виділення й аналізу основних цивілізаційних категорій — цивілізація, культура, еволюція, культурно-історичний тип, цивілізаційна основа, теорії суспільного розвитку, соціум, менталітет, соціальна адаптація. Джерел — творів стародавньої єгипетської літератури. Даючи тлумачення цим термінам, слід мати на увазі, як змінювалося їхнє значення у залежності від епохи та стану розвитку суспільства.

Розкриваючи зміст другого питання теми, потрібно показати: які зміни відбулися в суспільно-економічному та культурно-політичному житті Європи XVII-початку XIX століть і яким чином вони вплинули на зародження принципово нових теорій суспільного розвитку.

Висвітлення змісту третього і четвертого питання варто розпочати із з'ясування, що таке культурно-історичний тип, цивілізаційна основа, флуктуація культур і як розкривають їхній зміст такі цивіліографи, як М.Я. Данилевський і П.О. Сорокін. Проблему співвідношення культури і цивілізації, їх позитивного і негативного змісту розкривають твори О. Шпенглера і А.Дж. Тойнбі.

Розглядаючи наступне питання, слід показати, чому на початку XX століття відбувається більш відчутне розмежування націй і народів за етнокультурними кордонами. Це дуже добре прослідковується після першої світової війни, розпаду СРСР та світової соціалістичної системи.

Розкриття останнього питання теми передбачає висвітлення останніх найбільш ґрунтовних цивілізаційних теорій (А. Новицький, В. Шевчук, В. Романов, Ю. Павленко та ін.), а також аналізу типологій відтворення, виділяючи саме суспільні типи відтворення.

Основна література:

1. Данилевский Н. Я. Россия и Европа / Николай Яковлевич Данилевский. — М. : — Мысль, 2002. — 482 с.
2. Романов В. Н. Историческое развитие культуры. Проблемы типологии / В. Н. Романов. — М. : Мысль, 2010. — 335 с.
3. Сорокин П. О. Социокультурная динамика / Питирим Александрович Сорокин. — М. : Прогресс, 1992. — 410 с.
4. Сорокин П. О. Человек. Общество. Цивилизация / Питирим Александрович Сорокин. — М. : Наука, 1992. — 572 с.
5. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? / Самюэль Хантингтон. [Пер. с англ.] — М. : Мысль, 1996. — 288 с.

6. Шпенглер О. Закат Европы: В 2-х т. / О. Шпенглер — М. : Наука, 1989.

Додаткова література:

1. Барг М.А. Цивилизационный подход к истории / М.А. Барг // Коммунист. — 1991. — № 3. — С. 15-22.
2. Барг М.А. Категории и методы исторической науки/ М.А. Барг.—М. : Наука, 1984.—342 с.
3. Бернал Дж. Наука в истории общества / Дж. Бернал. — М. : Наука, 1996. — 227 с.
4. Культурология: Учеб. для студ. техн. вузов / Н.Г. Багдасарьян, Г.В. Иванченко, А.В. Литвинцева и др.; Под ред. Н.Г.Багдасарьян. —4-е изд., испр. — М.: Высш. шк., 2009. — 511 с.
5. Массон В.М. Первые цивилизации / В.М. Массон. — Л. : Наука, 1989. — 389 с.
6. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації/ Ю.В. Павленко.— Посіб. для вищ. навч. закладів. Вид. 2, стереот.—К. : Вища школа, 1999. — 412 с.
7. Пархоменко И.Т., Радугин А.А. Культурология в вопросах и ответах /И.Т. Пархоменко, А.А. Радугин. —М. :Центр, 2007.—236 с.
8. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури / В.С. Полікарпов. — Х. : Основа, 1995. — 389 с.
9. Февр Л. Цивилизация: Эволюция слова и группы идей. Бои за историю / Л. Февр.— М. : Мысль, 1991.— 556 с.
10. Цебрій І. В. Основи цивілізаційної теорії: Посібник для студентів історичних факультетов / І. В. Цебрій. — Полтава: ПДПУ, 2006. — 56 с.

Тема 2. Назва теми: Західно-атлантична цивілізація.

Зміст теми: Антична цивілізація. Антична Греція: первинні цивілізації та дифузія культур. Природні умови. Крито-мінойська цивілізація. Ахейці. Суспільство Гомерівської Греції. Геноси, фратрії і філи. Вторгнення дорійців. Інтерактивний характер грецької цивілізації. Стародавня Спарта. Природні умови „Ретра“ Лікурга. Основні стани населення: спартіати, періеки, ілоти. Криптії. Повноваження Герусії та Апели. Найдавніший період Аттики. Становлення Афінського полісу. Синоїкізм. Структура афінського суспільства: евпатриди, геомори і деміурги. Колегія архонтів та Ареопаг. Афінський поліс класичної доби: політика, правопорядок і закони. Демократія і антропоцентризм. Система покарань в Афінах. Місце міфу в житті стародавнього грека. Особливості грецької релігії. Грецька філософія. Особливості повсякденного життя стародавнього грека.. Епоха еллінізму. Синкретизм, індивідуалізм і космополітизм. Розвиток науки і техніки. Внесок античної Греції в світову цивілізацію.

Античний Рим. Природні умови. Вплив Грецької цивілізації на Рим: спадкові риси і самотність. Формування громадянської общини. Зміст і сутність римської міфології. Ідея зв'язку общини з її богами та героями. Закони XII таблиць. Боротьба патрициїв із плебеями, її наслідки. Значення майнового цензу і соціального

статусу. Народні збори як законодавчий і виборчий орган. Співвідношення влади консулів, сенату і демосу в стародавньому Римі. Виникнення світової імперії. Еволюція римського права. „Інституції“ Гая. „Презумпції невинуватості“. Римська релігія: від вірувань общини до світової релігії. Історичне значення раннього християнства. Місце науки в системі світогляду. Умоглядні (теоретичні) і емпіричні (практичні) науки. Ораторське мистецтво. Римське військово мистецтво. Римське мистецтво і масова культура. Двомовність. Консервативна мораль Римської цивілізації. Прочини падіння Римської імперії. Внесок античного Риму в світову цивілізацію.

Цивілізація середньовічного Заходу. Епоха Великого переселення народів: передумови, основні напрями розселення варварів на територію Західної Європи в V-VII століттях наслідки переселення. Передетап виникнення великих європейських державоутворень. Значення географічного фактора в утворенні європейських племінних союзів.

Рим і Візантія в VI-XIII століттях. Іконоборство та початок формування патримональної державності. Перші ересі. Павліканство. Культура Візантії. Формування придворного церемоніалу. Боротьба між Римом і Константинополем за сфери культурно-політичного впливу в Європі. Перша Схизма (864-872). Християнська церква в XI-XIII століттях і Хрестові походи. Латеранський собор 1215 року і Декрет про папські вибори.

Утворення великих держав у Західній Європі XI- XV століть. Васалітет і сеньйорія. Розвиток ремесла і торгівлі. Середньовічне місто. Міське самоуправління та система суду. Виникнення цехів. Регламентация цехового законодавства. Формування шкільної світи в IX-XII століттях. Сім вільних мистецтв. Церковно-монастирські і єпископально-кафедральні школи. Виникнення перших університетів. Структура університету та Статут. Система освіти в середньовічному університеті. Розвиток середньовічної філософії. Схоластика. Теологія і діалектика на початку XII століття. Основні жанри середньовічної літератури. Романський і готичний стилі у мистецтві.

Новоєвропейське індустріальне суспільство. Економічний і суспільно-політичний розвиток країн Західної Європи наприкінці XV — початку XVI століття. Виникнення мануфактурного виробництва і торгового капіталу у вовняній промисловості Англії.

Види мануфактур. Формування абсолютної монархії у Франції. Передумови великих географічних відкриттів. Відкриття морського шляху до Індії та Нового Світу. Реформація в країнах Західної Європи. Передумови реформаційного руху. Роль і місце римського духовенства в європейських країнах. Пуританізм, кальвінізм і цвінгліанство. Наслідки та значення реформаційного руху для країн Західної Європи. Розвиток фізики, механіки і астрономії. Високий Характерні риси мистецтва епохи Відродження.

Ідеологічні передумови буржуазних революцій у країнах Європи та Америки. Передумови та сутність промислової революції. Революція в галузі техніки Розвиток науково-технічних знань. передумови зв'язку науки і виробництва. Соціальний ракурс революції. Якісні зрушення в соціальній структурі суспільства та зміни в організації виробництва. Питома вага фабричного виробництва в економічному розвитку Європи. Нова розстановка політичних сил. Політичні, культурні та ідеологічні наслідки промислової революції. Суспільно-політичний розвиток. Парламентська і конституційна монархія Територіальний поділ світу наприкінці ХІХ століття. Характерні ознаки індустріальної цивілізації: імперіалізм і його ознаки, соціальні і політичні зміни в суспільстві. Утвердження вторинної" сфери.

Постіндустріальне суспільство. Вплив світових війн на суспільну свідомість. Передумови формування постіндустріального суспільства. Поняття „третинної“ сфери виробництва. Станова структура. Пріоритети постіндустріального суспільства. Передумови формування глобальної цивілізації (глобалтех).

Лекції (3 год.)

№ п/п	Назва лекції	Питання	К-СТЬ ГОДИН
	Західно-атлантична цивілізація	Античні цивілізації: Греція та Рим. Цивілізація середньовічного Заходу. Епоха Великого переселення народів. Рим і Візантія в VI-XIII століттях. Новоевропейське індустріальне суспільство. передумови формування постіндустріального суспільства.	1

--	--	--	--

Семінарські заняття непередбачені навчальним планом.

МОДУЛЬ 2. СХІДНА ТА ЄВРАЗІЙСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЇ.

Тема 3. Назва теми: країни східної і далекосхідної цивілізаційної гілки.

Зміст теми: Індійська цивілізація. Теорія і практика суспільного життя. Цивілізації Хараппа і Мохенджо-Даро. Консервативний характер протоіндійської цивілізації та причини її занепаду. Багатодержавність. Водійський, буддійський та класичний періоди в історії Індії. Особливості економічної організації суспільства: індійська община, її функції у суспільстві.

Варново-кастова система та індійська сім'я. Патріархальна та патрилінійна структура індійської сім'ї. Релігії Індії у контексті менталітету: брахманізм, індуїзм, буддизм, джайнізм, іслам. Індійська етика. Вплив індійської цивілізації на світову культуру.

Далекосхідна цивілізація: Китай. Унікальність китайської цивілізації: ритуал та етика у традиційному Китаї. Процеси де міфологізації і де сакралізації. Держава і етико-релігійні структури: конфуціанство, даосизм і буддизм. Поняття мікро-і-макрокосму і даосизмі. Політична історія Китаю і легізм. Соціально-утопічні ідеї на китайському ґрунті. Структура китайського суспільства. Китайська сім'я.

Вічні цінності китайської цивілізації та запозичення. Китайська етика пристосування до світу. Внесок китайської цивілізації у світову культуру.

Далекосхідна цивілізація: Японія. Загальна характеристика японської цивілізаційної моделі. Японська традиційність. Особливості японського менталітету. Релігії Японії у контексті менталітету: синтоїзм, дзен-буддизм, конфуціанство. Держава: влада і соціальна структура суспільства. Маневрування між традиціоналізмом і новаторством в епоху реформ Мейдзі. Значення японських релігійно-культових традицій для сучасних соціальних структур. Японська традиційна культура: іємото, но, кабукі, каліграфія, ікебана. Особливості повсякденного пласту життя. форми японської цивілізаційної експансії. Внесок японської цивілізації у світову культуру.

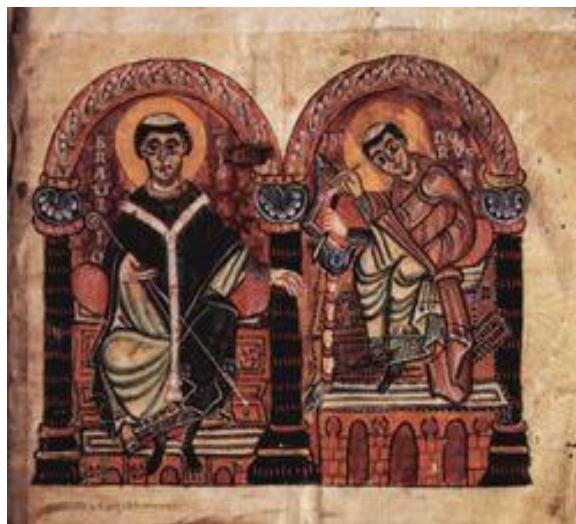
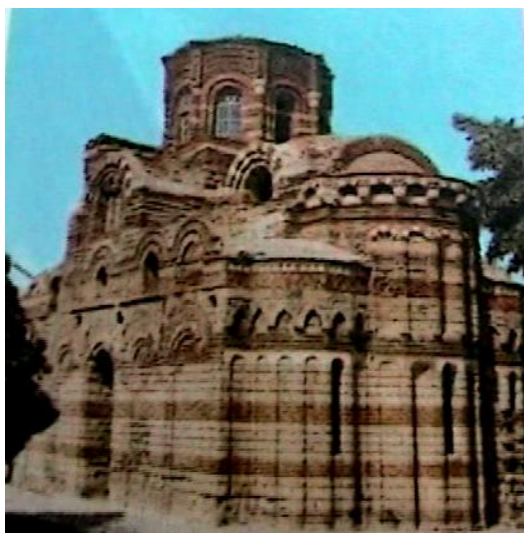
Класична арабська цивілізація та її еволюція у сучасний іслам. Іслам як цивілізаційний феномен. Його народження та еволюція. Внесок стародавніх східних цивілізацій у мусульманську культуру. Трактування місії пророків і Біблії в ісламі. Мусульманська община як суспільно-релігійний феномен. Мусульманська община і сім'я. Поняття священної війни (джихад). Харіджити. Течії в ісламі: шіїти, суніти, суфії. Основи тлумачення Сунни і Корану в сучасній мусульманській спільноті. Особливості інтелектуального суфізму. Арабізм в арабо-мусульманській цивілізації. Досягнення арабської науки і медицини. Умма ісламія в світовій цивілізації. Внесок ісламу в світову культуру.

Лекції (1 год.)

№ п/п	Назва лекції	Питання	К-сть годин
2.	Східна і далекосхідна цивілізаційні гілки: Індія, Китай, Японія, мусульманська спільнота	1. Індійська цивілізація. 2. Далекосхідна цивілізація: Китай 3. Далекосхідна цивілізація: Японія. 4. Класична арабська цивілізація та її еволюція у сучасний іслам.	2

Семінарське заняття непередбачене навчальним планом.

ТЕМА 4. НАЗВА ТЕМИ: ЄВРАЗІЙСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЙНА ГІЛКА.

Зміст теми: Формування основ євразійської концепції. Слов'янофіли і західники. Цивілізаційні погляди „грунтівників“. Цивілізаційна концепція у спадщині представників російської релігійної філософії. Євразійство у працях Лева Карсавіна. Погляди сучасних дослідників на проблему євразійського культурно-етнічного регіону.

Культура євразійських кочівників. Відмінності моделей протоцивілізацій кочівників і землеробів. Три моделі козівництва. Побут і релігія хунну. Скіфська модель світу. Особливості магічних обрядів монголів та їхній вплив на східнослов'янську культуру. Поняття „щастя-благодаті“. Модель імперії Чингісхана. Стародавні та середньовічні мистецькі стилі в Євразії. Слов'янське питання: Кий та Аттила в сучасній історіографії. Розвінчання міфу про „абсолютного варвара“ у працях Д. Синора, У. Джоунса та С. Пігатта.

Євразійська цивілізація. Візантійський період у євразійській цивілізації. формування патримональної державності. Легітизм влади. Синтез західних і східних елементів у різних сферах матеріального і духовного життя суспільства. Філософсько-богословські суперечки (тринітарні і христологічні). Особливості візантійського феодалізму. Київсько-руський період у євразійській цивілізації. Сутність норманської теорії. Проблема духовних витоків українського державотворення. Внутрішні причини занепаду київської держави. Велике Московське князівство. Особливості соціальної структури Московської держави. Новий період у становленні євразійської цивілізації та перша спроба „вестернізації“ Росії. Другий етап „вестернізації“ Росії. Державний абсолютизм в СРСР. Сільська община як прообраз комуністичних форм організації суспільства. Індустріалізація і колективізація. Радянський псевдореалізм. „Перегоні“ 60-х років ХХ століття як відповідь на виклик західної цивілізації. Перебудова та спроба нової „вестернізації“ СРСР. Крах державного абсолютизму в СРСР. Україна як західна периферія євразійської цивілізації. Український „діалог“ із Заходом в історичній ретроспективі.

Лекції (2 год.)

№ п/п	Назва лекції	Питання	к-сть годин
3.	Євразійська цивілізаційна гілка.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Формування основ євразійської концепції. 2. Культура євразійських кочівників. 3. Історичні періоди в євразійській цивілізації. 4. Місце України в євразійській цивілізації. 	1

Семінарські заняття непередбачені навчальним планом.

Завдання для самостійної роботи студентів до модулів 1-2.

1. Передумови виникнення цивілізаційної теорії	(3 год.)
1. Основні теорії суспільного розвитку	
2. Теорія „соціального організму“ Вільгельма Гумбольдта	
3. Культурний імператив І. Гердера	
2. Утворення держави Маур'їв	(3 год.)
1. Військово-політична діяльність Бібісари.	
2. Утворення нової династії. Чандрагупта.	
3. Зовнішня політика Ашока.	
3. Розквіт афінської демократії	(3 год.)
1. Причини розквіту афінської демократії	
2. Реформи Ефіальта і Перикла.	
3. Політична система афінської демократії.	
4. Ідеологія афінської демократії.	
4. Становлення римського полісу	(3 год.)
1. Соціальний устрій римської общини.	
2. Проблема походження патриціїв і плебеїв.	
3. Причини, основні етапи та наслідки боротьби патриціїв і плебеїв.	
5 Феодальна роздробленість Західної Європи.	(3 год)
1. Протидія церкви і короля феодальним війнам за історичними джерелами.	
2. Могунтінський імперський мир..	
3. Девізи середньовічних сеньйорів.	
6. Передумови формування Новоевропейського суспільства	(4 год)
1. Великі географічні відкриття	
2. Соціально-економічні ресурси „Нового світу“.	
3. Виникнення колоніальної системи.	
7. Державний абсолютизм в СРСР	4 год.)
1. Значення сільської общини для колективізації сільського господарства.	
2. Людські ресурси в процесах індустріалізації	
3. Вплив мистецтва „псевдореалізму“ на суспільну свідомість.	
Всього:	23 год

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ, НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЕКТ

- Основні теорії суспільного розвитку.
- Проблема культурно-історичного типу в працях М.Я. Данилевського П.О. Сорокіна.
- Співвідношення культурного і цивілізаційного в творах Освальда Шпенглера та А.Дж. Тойнбі.

- Особливості деспотії у Стародавньому Єгипті.
- Сучасні цивілізаційні теорії та типології суспільного відтворення.
- Значення „субкультур“ у сучасних цивілізаціях.
- Загальна характеристика первинних і вторинних цивілізацій.
- Державницький і приватновласницький спосіб виробництва.
- Історичні витоки та соціально-економічні функції індійської общини.
- Індійська традиційна культура.
- Історичні витоки та соціально-економічні функції китайської общини.
- Китайська традиційна культура.
- Японська традиційна культура.
- Особливості буддизму в Індії, Китаї та Японії.
- Традиційні східні релігії: загальна характеристика.
- Характерні риси античної цивілізаційної моделі.
- Роль громадянської общини в античному полісі.
- Особливості державного управління в античному Римі.
- Грецька культура класичного періоду.
- Загальна характеристика „масової“ культури в імперському Римі.
- Внесок римської культури в світову цивілізацію.
- Характерні риси варварської монархії.
- Виникнення системи парламентаризму в Європі.
- Проблема редукції та „екзекуції прав“ у період станово-представницької монархії.
- Особливості соціальної структури середньовічного суспільства.
- Королівська влада і міське самоуправління в середньовічній Європі.
- Характерні риси системи васалітету в середньовічній Європі.
- Культурно-релігійні засади лицарського виховання.
- Шляхи формування міського самоуправління в середньовічній Європі.
- Передумови виникнення середньовічного цеху. Класифікація цехів і гільдій.
- Загальна характеристика внутрішнього життя середньовічного міста.
- Суспільно-громадські функції цехів.

- Етапи підготовки майстра в середньовічному цеху.
- Загальна характеристика основних документів цехового законодавства.
- Міське самоуправління та система судочинства в цивілізації середньовічного Заходу.
- Загальна характеристика міського законодавства.
- Передумови виникнення європейського університету.
- Внутрішня структура середньовічного університету.
- Формування станової монархії в Європі: загальна характеристика та основні етапи.
- Структура та ієрархія католицької церкви.
- Основні догматичні та релігійно-процесуальні розбіжності між католиками і православними.
- Основні ідейно-художні напрями епохи Середньовіччя.
- Ідеологія в епоху Середньовіччя.
- Передумови Європейського Відродження.
- Характерні риси мистецтва епохи Відродження.
- Передумови Реформації в Європі.
- Перший етап формування абсолютизму у Франції.
- Особливості англійського абсолютизму.
- Передумови формування абсолютної монархії.
- Характерні риси абсолютної монархії.
- Характеристика „класового компромісу“ в абсолютній монархії.
- Характерні риси європейського Просвітництва.
- Головні ідейно-художні напрями епохи Просвітництва.
- Характерні ознаки індустріальної цивілізації.
- Особливості французького імперіалізму.
- Характерні риси англійського імперіалізму.
- Основні тенденції політичного розвитку західно-атлантичної цивілізації в першій половині ХІХ століття
- Основні тенденції економічного розвитку західно-атлантичної цивілізації в першій половині ХІХ століття.
- Загальна характеристика „третинної сфери виробництва“ та її значення в постіндустріальному суспільстві.
- Загальна характеристика „масової“ культури.
- Ідейно-художні напрями в культурі ХХ століття.
- Загальна характеристика культури кочівників Євразії.
 - Скіфська модель світу. 24
 - Вплив монгольської культури на східнослов'янський

світогляд.

- Етапи „вестернізації“ Росії.
- Місце України в євразійській цивілізації.

Питання для самоконтролю студентів

- Охарактеризуйте основні теорії суспільного розвитку.
- Виявіть розбіжності між неспецифічними і спеціалізованими формами суспільного життя.
- Назвіть основні форми суспільного відтворення.
- Назвіть основні форми взаємодії людини і суспільства.
- Що таке культурно-історичний тип?
- Охарактеризуйте особливості деспотії в Єгипті.
- Охарактеризуйте чотири історичних основи за М.Я. Данилевським.
- Охарактеризуйте форми управління в стародавній Індії.
- Які зміни відбулися у соціальній структурі суспільства впродовж стародавньої і середньовічної історії Китаю.
- Які є відмінності між цивілізацією та культурою в теоретичних концепціях О. Шпенглера і А.-Дж. Тойнбі?
- Охарактеризуйте цивілізаційну концепцію С. Хантінгтона.
- Назвіть первинні цивілізації на території Індії.
- Які є відмінності між кастами і варнами.
- Розкрийте сутність понять „криптія“ і „синойкізм“.
- Назвіть грецьких натурфілософів й охарактеризуйте їх погляди.
- Назвіть релігійно-етичні системи Китаю.
- Поясніть сутність поняття "тоталітаризм".
- Які наукові знання зародилися у стародавньому Китаї.
- Поясніть сутність поняття "дао".
- Визначте причини кризи Римської республіки В кінці II століття до н.е.
- Перелічіть характерні риси світогляду епохи еллінізму.
- Вкажіть основні напрямки переселення варварів в епоху великого переселення народів.
- Визначте передумови виникнення перших варварських монархій.
- Перелічіть етноси, які населили територію західної Європи в VII столітті.

- Перелічіть форми землеволодіння у Візантійській імперії.
- Охарактеризуйте станову структуру візантійського суспільства в добу раннього Середньовіччя.
- Охарактеризуйте станову структуру Середньовіччя.
- Визначте причини іконоборського руху у Візантійській імперії.
- Назвіть основні жанри середньовічної літератури.
- Дайте визначення терміну „ф’єф“.
- Дайте визначення терміну „інвеститура“.
- Назвіть характерні риси станово-представницької монархії.
- У чому полягала регламентація цехового законодавства?
- Визначте основні етапи формування парламентаризму в добу Середньовіччя.
- Охарактеризуйте основні стани населення середньовічного суспільства.
- Дайте визначення терміну „університет“.
- Які факультети були започатковані в середньовічному університеті?
- У чому полягала відмінність університетських судів від міського суду?
- Назвіть та схарактеризуйте основні типи мануфактур.
- Поясніть відмінність мануфактурного виробництва від цехового.
- Визначте передумови великих географічних відкриттів.
- Поясніть причини залежності колоній від метрополій.
- Поясніть причини боротьби діячів Реформації з католицькою церквою.
- Які основи католицизму заперечувалися протестантами?
- Вкажіть характерні ознаки абсолютизму.
- Поясніть сутність класового компромісу в епоху Просвітництва.
- Яке значення мав реформаційний рух для історичного розвитку Західної Європи?
- Визначте характерні риси мистецтва Ренесансу.
- Визначте відмінні риси італійського Відродження від Північного.
- Назвіть основні стилі епохи Просвітництва.
- Охарактеризуйте відмінності індустріального суспільства від аграрного.

- Яким чином буржуазні революції в країнах Європи та Америки вплинули на історичний розвиток атлантичної цивілізації?
- Перелічіть основні наукові відкриття в галузі науки і техніки другої половини XVIII — першої половини XIX століття.
- Назвіть основні етапи формування парламентської монархії в Англії.
- Назвіть характерні ознаки імперіалізму.
- Дайте загальну характеристику масовій культурі XX століття.
- Визначте основні етапи „вестернізації“ Росії.
- У чому полягав державний абсолютизм в СРСР?
- Поясніть принципи „легітимності“ влади.
- Визначте місце євразійської цивілізації у світовій спільноті.
- Дайте визначення феномену азіатського виробництва.
- Розкрийте головні риси патримоніальної держави.
- Поясніть відмінності „розколотими“ і „надтріснутими“ цивілізаціями за С. Хантінгтоном.
- Розкрийте сутність концепції „стадій росту“ за У. Ростом.
- Назвіть культурно-етнічні регіони планети.

Тести до модулів 1-2

I рівень

1. Хто першим в цивіліографію ввів поняття „культурно-історичного типу“?:
а) П. Сорокін; б) О. Шпенглер; в) М. Данилевський.
2. Що є „субкультура“ в цивілізації?
а) нагромаджувач культурних пластів, б) основний показник цивілізаційності; в) найнижчий пласт культури
3. Хто з мандрівників Середньовіччя відкрив Китай для Європи?:
а) Марко Поло; б) Афанасій Нікітін; в) Магеллан.
4. У який період китайської історії була побудована відома Китайська стіна?:
а) князівства Чжоу; б) династії Цін; в) династії Хань.
5. Що представляв собою легізм у стародавньому Китаї?:
а) тоталітарну систему; б) форму класичної східної деспотії;
в) воєнізовану східну монархію.
6. Що представляло собою вчення Конфуція?:

- а) релігійно-етичну систему;
 б) релігійну систему;
 в) систему суспільних заходів.
7. Яке історичне джерело Індії є найдавнішим?:
 а) Артхашастра; б) Махабхарата;
 в) Веди; г) Рамаяма.
8. Кого ми вважаємо засновником держави Маур'їв?:
 а) Бібісару; б) Ашоку; в) Чандрагупту.
9. Яка з індійських варн уважається варною первонароджених?:
 а) брахманів; б) кшатріїв; в) вайш'їв; г) шудр.
10. Який з індійських термінів означає переродження?:
 а) карма; б) сансара; в) нірванна.
11. Хто є автором історичного джерела „Іудейські старожитності“?:
 а) Светоній Транквілл; б) Йосип Флавій; в) Корнелій Тацит.
12. Хто в Римі підняв питання про „суспільну землю“?:
 а) Варон Теренцій; б) Тіберій Гракх, в) Катон Порцій.
13. У яку епоху в Греції зароджується еллінізм?:
 а) в епоху „золотого віку“ Перикла; б) у гомерівській Греції; в) в епоху завоювань Олександра Македонського.
14. Яка з єретичних течій була найпершою?:
 а) аріанство; б) павликанство; в) богомільство..
15. Хто з римських пап почав боротьбу з константинопольським патріархом за сфери духовного панування у Європі?:
 а) Пелагій; б) Григорій I; в) Григорій VII.
16. Хто розробив теоретичні засади семи вільних мистецтв засади?:
 а) Марціан Капелла; б) Северин Боецій; в) Кассіодор.
17. 20. Що представляло собою вчення Томаса Мюнцера?:
 а) релігійно-християнську систему;
 б) заклик до революційної боротьби;
 в) систему адміністративно-суспільних заходів.
18. У якій країні зародилося вчення про реформацію католицької церкви?:
 а) в Англії; б) Німеччині;
 в) Швейцарії.
19. У якій з європейських країн склався „класичний“ абсолютизм?:

а) в Англії; б) Німеччині; в) Франції.

II рівень

Закінчіть речення:

1. Якщо „культура“ в О. Шпенглера виступає в якості розквіту _____ всіх творчих сил, то цивілізація _____
2. Якщо в М. Данилевського культурно-історичний тип представляв єдиний соціальний організм, то у П. Сорокіна _____
3. Для успішного функціонування тоталітарного режиму Шіхуан _____ застосовував _____ методи _____
4. Система кругової поруки за Цінь Шіхуана полягала в застосуванні _____
5. Якщо Дао виступає в якості всезагального закону і абсолюту, тоді Небо — _____
6. Багато писемних джерел Стародавньої Індії не дійшли до нас, бо написи були зроблені на _____ (матеріалі).
7. У процесі розвитку індійської общини склалася сільська аристократія. Сільські аристократи називалися _____
8. Виховні поради, роздуми про життя й смерть та прогнозування майбутнього в східній літературі ми називаємо _____ жанром.
9. Управління Спартанським полісом відбувалося при взаємодії _____
10. Кожна грецька общини утримувала поета, який який оспівував її найголовніші події життя. таких співаків звали _____
11. Кожна грецька общини утримувала поета, який оспівував її найголовніші події життя. таких співаків звали _____
12. 3. У кінці II ст. до н.е. в політичному житті Риму відбувається реформаторський рух. Його ініціаторами стали _____
13. Культура класичного ²⁹ періоду Стародавньої Греції є _____

- найвизначнішим надбанням Стародавнього світу. Причинами такого злету були _____
14. У містах судочинством займалася спеціальна виборна колегія. На чолі такої колегії стояв _____
15. У X-XI століттях у країнах Західної і Центральної Європи виникають школи нового зразка, на основі яких потім будуть створені перші європейські університети. Такі школи називалися _____
16. Жанр французької літератури, який нищівно висміював середньовічну мораль, називається _____
17. На відміну від англійського шляху формування парламентаризму для Франції було характерно _____
18. Принцип сеньйорату в Західній Європі зберігався впродовж усього Середньовіччя. Однак класичною країною суверенно-вассалітетних стосунків була _____
19. Характерною рисою державного управління в часи раннього Середньовіччя була _____

III рівень

Закінчіть речення:

1. Критикуючи порядки свого часу, Конфуцій створив ідеал абсолютної людини, яка повинна оволодіти _____
2. Ґрунтуючись на ідеї, що тіло людини є мікрокосмом, подібне до макрокосму (всесвіту), даосизм запропонував ряд рецептів для досягнення безсмертя, а саме _____
3. Спадкова аристократія в Китаї поділялася на дев'ять рангів – титулів. Один титул від іншого можна було відрізнити за _____
4. Одним із найперших китайських винаходів, що потрапив до Європи, був порох. Окрім нього, до Європи з Китаю потрапили ще й такі: _____
5. Індійська община була замкненою територіально-

- адміністративною господарською частиною. Функції раджі щодо общини полягали в _____
6. Перед останньою з чотирьох варн індійського суспільства – шудрами – знаходилися вайш'ї. Вайш'ї могли легко спілкуватися із кшатріями, але практично не контактували з шудрами, бо шудри _____
 7. Ступінь розвитку цивілізації ми можемо визначити за _____ відтворення
 8. До неспецифічних форм суспільного життя цивілізації належать _____
 9. До спеціалізованих форм суспільного життя цивілізацій належать _____
 10. Іконоборство та початок формування у Візантії патримональної державності пов'язані з боротьбою _____
 11. Завершення формування васалітету і сеньйорії в країнах Західної Європи наприкінці раннього Середньовіччя значно обмежило _____
 12. Романський художній стиль найяскравіше проявився в архітектурі. Однак є вид мистецтва, що стало віддзеркаленням романської архітектури. Це мистецтво _____
 13. Остаточне утвердження абсолютизму у Франції відбувається в часи правління Людовика XIV. При ньому Генеральні штати відігравали функцію _____ органу.
 14. В XVI столітті в Німеччині визріли передумови для реформаційного руху і селянської війни. це було пов'язано з _____
 15. У XIII столітті в Італії починається епоха Проторенесансу. Його відмінностями від готичного мистецтва були наступні риси _____
 16. Критикуючи порядки свого часу, просвітники створили ідеал абсолютного правителя, який повинен _____
 17. Перехід від аграрного суспільства до індустріального завжди визначається змінами в _____
 18. Бажання здійснити переподіл вже раніше поділеного колоніального світу завжди призводить до _____

Основні терміни і поняття модуля: цивілізація, культура, еволюція, культурно-історичний тип, цивілізаційна основа, теорії суспільного розвитку, соціум, типології суспільного відтворення, субкультура, менталітет, соціальна адаптація, флуктація культур, періодизація історії, східна деспотія, дуалізм влади, тоталітаризм. релігійно-етична система, конфуціанство, даосизм, легізм, тоталітаризм, варново-кастова система, брахмаїзм, індуїзм, джаїнізм, буддизм, карма, сансара, нірвана, мокша феодалізм, феодал, ф'єф, варварська монархія, баналітет, селянська сеньйорія, стани населення, чорне чернецтво. суверен, Генеральні штати, повчання, домен, місто-комуна, комунальна хартія, мер, вїйт, станово-представницька монархія, готика, нервюри, портали, вітражі, соті, фарс, ауто, містерія, міраклъ, мораліте, колумбійська Америка, індійські цивілізації, метрополія, колонія, напівколонія, абсолютизм, абсолютна монархія, реформація, англіканська церква, кооперація, мануфактура, генезис, накопичення капіталу, товарно-грошові відносини, конституційна монархія, компроміс, Реставрація, опозиція, нейтралітет, конфедерація, федерація, фермерство, плантаційне рабство, гомстед, аболіціоністи, територіальна експансія, дискримінація, расизм, Реконструкція, дипломатична ізоляція.

Підсумкові тести до заліку (сума — 40 балів) I варіант:

I рівень складності = 5 завдань 1 бал (5 балів).

обрати варіант правильної відповіді:

1. Який тип суспільного відтворення відповідає реаліям сьогодення:

а) простий (звичайний); б) інтенсивний; в) деструктивний.

2. Який вид соціальної адаптивної взаємодії людини і суспільства відповідає реаліям сьогодення:

а) акомодация людини соціумом ; б) часткове оновлення суспільства; ; в) ритуалізм; г) асоціологізація індивідів і соціальних груп;
д) революційні перетворення.

1. Хто першим протипоставив „культуру“ цивілізації:

а) П. Сорокін; б) О. Шпенглер; в) М. Данилевський; г) А. Тойнбі;
д) С. Хантінгтон.

2. Які чинники макросередовища є визначальними в аналізі

занепаду цивілізації:

- а) технічні, б) культурні; в) демографічні;
- г) економічні; д) екологічні.

5. Яку із соціальних революцій переживає суспільство на етапі зародження цивілізації:

- а) з наряддеву; б) образотворчу; в) аграрну; г) інтелектуальну.

II рівень складності = 5 завдань 3 бали (15 балів)

вставити необхідне слово (термін):

1. Одним із різновидів теорії лінійних інтерпретацій історії є _____ рух.
2. Якщо за теорією історичного коловороту суспільство розвивається по замкненому колу, то за теорією лінійних інтерпретацій _____
3. Повною протилежністю теорії суспільного прогресу виступає теорія _____ в історичному процесі.
4. Поняття про етнокультурні кордони в цивіліографії вперше було сформовано _____
5. Авторам теорії суспільного прогресу були _____

III рівень складності = 4 завдання 5 балів (20 балів).

закінчити речення:

1. Якщо А. Новицький поділяє цивілізації на жіночі та чоловічі, то сучасний цивіліограф В. Романов їх поділяє на _____

2. Поясніть різницю між „неополісним“ шляхом розвитку цивілізацій і шляхом „мега-машини“.

3. Підберіть складові до понять:

географічний принцип класифікацій цивілізацій:

жіночі та чоловічі цивілізації

теоретичний принцип класифікації цивілізацій:

релігійна і світська цивілізації

антропологічний принцип класифікацій цивілізацій:

материкові, острівні, північні, тропічні цивілізації, цивілізації „степів і лісів“

культурно-релігійний принцип класифікацій цивілізацій:

стародавні та сучасні цивілізації

3. Дайте ґрунтовне визначення поняттям *ментальність* та *адаптація*.

II варіант:

I рівень складності = 5 завдань 1 бал (5 балів).

обрати варіант правильної відповіді:

1. Яка з чотирьох основ переважала в західному суспільстві XIX століття за М.Я. Данилевським:
 - а) релігійна; б) культурна; в) політична; г) соціально-економічна.
2. Якому культурно-історичному типу відповідало західноєвропейське суспільство початку XX століття за П. Сорокіним:
 - а) почуттєвому; б) ідеаціональному; в) ідеалістичному.
4. Хто першим в цивіліографію ввів поняття „культурно-історичного типу“?:
 - а) П. Сорокін; б) О. Шпенглер; в) М. Данилевський.
1. Що є „субкультура“ в цивілізації?
 - а) нагромаджувач культурних пластів, б) основний показник цивілізаційності; в) найнижчий пласт культури
5. За яким принципом відбувається зіткнення цивілізацій:
 - а) за національним; б) за ідеологічним; в) за релігійним; г) за етнокультурним.

II рівень складності = 5 завдань 3 бали (15 балів)

вставити необхідне слово (термін):

1. Якщо „культура“ в О. Шпенглера виступає в якості розквіту всіх творчих сил, то цивілізація _____
2. Якщо в М. Данилевського культурно-історичний тип представляв єдиний соціальний організм, то у П. Сорокіна _____
3. В сучасній „битві культур“ за С. Хантінгтоном найбільше програє _____
4. На зміну концепції У. Росту про індустріальне суспільство прийшла концепція А. Тофлера про _____
5. Автором теорії повільної органічної еволюції був _____

III рівень складності = 4 завдання 5 балів (20 балів).

закінчити речення:

1. Якщо А. Новицький поділяє цивілізації на жіночі та чоловічі, то сучасний цивіліограф В. Шевчук їх поділяє на _____

2. Наведіть приклад класифікації цивілізацій на географічним принципом.

3. Підберіть складові до понять:

неспецифічні форми суспільного буття: приватне життя
шлюби
неформальні стосунки
спеціалізований код
мораль

спеціалізовані форми суспільного буття: практичні знання
професійна мова, побутова етика
забобони, професійна приналежність

2. Дайте ґрунтовне визначення поняттям *соціум* і *менталітет*.

НАВЧАЛЬНА ТА НАУКОВА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Джерела:

3. Аристотель. Политика. Афинская полития.— М. : Высш. шк., 1984. — 232с.
4. Библия: Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. – Почаев: Свято-Успенская Почаевская Лавра, 2007. – 1346 с.
5. История средних веков (V-XV века): Хрестоматия. Ч.1. Пособие для учителей / Сост. В.Е. Степанова, А.Я. Шевеленко. – М. : Просвещение, 1980. – С. 24-42.
6. Гросман Ю.М., Лісовий І.А. Історія стародавнього віту. Практикум.— Львів, 1985.
7. История средних веков (V-XV века): Хрестоматия. Ч.1. Пособие для учителей / Сост. В.Е. Степанова, А.Я. Шевеленко. — М. : Просвещение, 1980. — 304 с.
8. Классическая йога. Патанджали и Вьяса / Комментарий и реконструкция системы Е.П.Островского и В.И.Рудого. – М. : Наука, 1992. – 260 с.
9. Конфуций. Жизнь. Учение. Мысли. Изречения Афоризмы. – 4-е изд. – М. : Современное слово, 2004. – 384 с.
10. Хрестоматія з історії стародавнього світу / Упор. О.П. Крижанівський, З.І.Мухіна, М.Д.Миколенко. – К., 2002.
11. Плутарх. Сравнительные жизнеописания: В 2-х т.— М. : Наука, 1994
12. Полибий. Всеобщая история. — М. : Мысль, 1993. — 564 с.
13. Початок розкладу капіталізму і зародження капіталістичних відносин / Сборник документов по истории нового времени. Буржуазные революции XVII – XVIII вв. – М. : Наука, 1980.
14. Сборник документов по истории нового времени: Буржуазные революции XVII — XVIII веков. / Под ред. В.Г. Сироткина. — М., 1998. – 608 с.

- Светоний Транквилл. Жизнь двенадцати цезарей. – М. : Просвещение, 1989. – 258с.
- Философия древнего мира. Хрестоматия. — СПб.,— 1993. – 384 с.
- Флавий Иосиф. Иудейские древности. М. : Мысль, 1993.— 542 с.
- Хрестоматия по зарубежной литературе XVII-XVIII веков / Под ред. С.Д. Артамонова — М. : Наука, 1989. — 516 с.

➤ Література:

- Барг М. А. Цивилизационный подход к истории / Михаил Андреевич Барг // Коммунист. – 1991. – № 3. – С. 15-22.
- Блок М. Аполлогия истории, или Ремесло историка / Марк Блок. – 2-е дополненное изд. – М. : Наука, 1986. – 489 с.
- Боура С. М. Героическая поэзия / Сесил Морис Боура [Пер. с англ. и вступ. статья] Н. П. Грицера, И. В. Ершовой. – М. : Новое литературное обозрение, 2009. – 808 с.
- Всемирная история. — Москва-Минск, 1998 — 2001.
- Гаврюшенко О. А., Шейко В. М. Тишевська Л. Г. Західноєвропейське Середньовіччя / О.А. Гаврюшенко, В.М. Шейко, Л.Г. Тишевська / Історія культури: Навч. посібник / Наук. ред. В.М. Шейко. – К. : Кондор, 2004. – С. 282-322.
- Год Б.В. Тріумф розуму та здорового глузду. Людина і суспільство у творчій спадщині діячів епохи Просвітництва // Актуальні питання всесвітньої історії та методика їх викладання: Матеріали доповідей і повідомлень Третього Всеукраїнського науково-практичного семінару (23 — 24 березня 2006 року). — Полтава, 2006. — С. 124-138.
- Год Б.В., Мартинов А.Д. Політична боротьба під час прийняття американської конституції 1787 року та проблема поділу влади // Актуальні питання всесвітньої історії та методика їх викладання: Матеріали доповідей і повідомлень Четвертого Всеукраїнського науково-практичного семінару (27 — 28 березня 2007 року). — Полтава, 2007. — С. 137-153.
- Данилевский Н. Я. Россия и Европа / Николай Яковлевич Данилевский. – М. : – Мысль, 2002. – 482 с.
- Доватур А.И. Рабство в Аттике V1-V вв. до н.э / А.И. Доватур . — Л. : Наука, 1990.— 456 с.
- Драгунский Д.В., Цимбургский В.Л. Генотип европейской цивилизации / Д.В. Драгунский, В.Л. Цимбургский // Полис.— 1991.— №1.— С. 69-82.
- Єфименко В. В. Культура Середньовіччя. Історія світової культури: Навч. посібник / В.В. Єфименко // Керівник авт. колективу Л.Т. Левчук. – 4-е вид. стереот. – К. : Либідь, 2003. – С. 212-252.
- Жильсон Э. Философия в средние века: От истоков патристики до конца XIV века / Э. Жильсон. – М. : Мысль, 2004. – 234 с.
- История средних веков. – М. : ОЛМА ПРЕСС Образование, 2004. – 640 с.
- Історія світової культури: Навч. посібник / Керівник авт. колективу Л.Т. Левчук. – 4-е вид. стереот. – К. : Либідь, 2003. – 368 с.

1. Кинелёв В. Г., Миронов В. Б. Образование, воспитание, культура в истории цивилизаций / В. Г. Киселев, В. Б. Миронов. – М. : Мысль, 1998. – 384 с.
2. Киселёва Л. И. Письмо и книга в Западной Европе в средние века (лекции по латинской палеографии и кодикологии) / Л. И. Киселева. – СПб., 2003. – С. 181-208.
3. Корнетов Г. Б. Цивилизационный поход к изучению всемирного историко-педагогического процесса / Г. Б. Корнетов. – М. : Узд-во УРАО, 1994. – 265 с.
4. Крижанівська О.О., Крижанівський О.П. Історія середніх віків: Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій: Навч. посібник / О.О. Крижанівська, О.П. Крижанівський. — К. : Либідь, 2004 — 368 с.
5. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. Підручник 2-ге вид., стереотипне. – К. : Либідь, 2002.
6. Крип'якевич І.П. Всесвітня історія: В 3-х кн. / І.П. Крип'якевич — К. : Либідь, 1995. – Кн. 3.
7. Крип'якевич І.П. Всесвітня історія: В 3-х кн. / І.П. Крип'якевич. – К. : Либідь, 1995. – Кн. 2.
8. Культурологія: Учеб. для студ. техн. вузів / Н.Г. Багдасар'ян, Г.В. Иванченко, А.В. Литвинцева и др.; Под ред. Н.Г. Багдасар'ян. – 4-е изд., испр. – М.: Высш. шк., 2009. – 511 с.
9. Ле Гофф Ж. Цивілізація середньовічного Запада / Жак Ле Гофф. – Екатеринбург: У-Фактория, 2005. – 559 с.
10. Мирча Элиаде. История веры и религиозных идей / Том третий: от Магомета до Реформации. Перевод Н.Б.Абалаковой, С.Г. Балашовой, А.Д. Давыдова, Н.Н. Кулаковой и А.А. Старостиной. М. : Критеріон, 2008 – 400 с.
11. Новая история стран Европы и Америки: Учеб. для вузов / И.М. Кривогуз, В.Н. Виноградов, Н.М. Гусева и др.; Под ред. И.М. Кривогуза. — М., 2002.
12. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації / Ю. В. Павленко: Посіб. для вищ. навч. закладів. Вид. 2, стереот. – К. : Вища школа, 1999. – 412 с.
13. Пархоменко И.Т., Радугин А.А. Культурологія в вопросах и ответах / И.Т. Пархоменко, А.А. Радугин . – М. : Центр, 2007.– 236 с.
14. Пограничные формы текста и их роль в развитии культурной традиции. Рук.: Е.Е. Левкиевская. – М. : Мысль, 2008. – 318 с.
15. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури / В.С. Полікарпов. – Х. : Основа, 1995. – 330 с.
16. Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней / Дж. Реале, Д. Анисери. – СПб., 1994. – Т. 1. – 315 с.
17. Ревякин А.В. Новая история стран Европы и Америки. Конец XV — XIX век / А.В. Ревякин. – Учеб. пособ. для студ. вузов. — М. : МГУ, 2007.
18. Свирида И.И. Человек в культурном пространстве. Эпоха Просвещения / И.И. Свирида. – Екатеринбург : У-Фактория, 2007. – 216 с.
- Сорокин П. О. Социокультурная динамика / Питирим Александрович

- Сорокин. – М. : Прогресс, 1992. – 410 с.
- Сорокин П. О. Человек. Общество. Цивилизация / Питирим Александрович Сорокин. – М. : Наука, 1992. – 572 с.
 - Фицджералд Ч.П. История Китая / Ч.П. Фицджеральд. – М. : Центрполиграф, 2008. – 460 с.
 - Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? / Самюэль Хантингтон. [Пер. с англ.] – М. : Мысль, 1996. – 288 с.
 - Хейзинга Й. Осень Средневековья / Перевод с нидерландского Д.В. Сильвестрова. — М. : Айрис-пресс, 2009. — 544 с.
 - Художня культура світу: Навч. посібник для загальноосвітніх закладів України / За ред. Миропольської Н.Є.—К. : Вища школа, 2005.— 191 с.
 - Цебрій І. В. Основи цивілізаційної теорії: Посібник для студентів історичних факультетів / І.В. Цебрій. — Полтава: ПДПУ, 2006. — 56 с.
 - Цебрій І.В. Етико-педагогічні ідеї у становленні професійної початкової та вищої освіти часів Середньовіччя і епохи Відродження / І.В. Цебрій // Неперервна освіта: теорія і практика. – 2004. — Вип. IV. — С.127— 131.
 - Цебрій І.В. Ідейно-художні напрями в культурному житті країн Західної Європи в добу Середньовіччя: Посібник для студентів історичних факультетів та вчителів історії / І.В. Цебрій. – Полтава: ПДПУ, 2008. – 158 с.
 - Ценностные категории русской культуры в типологическом контексте. Рук. : Л.А. Софронова. – М. : Аспект Пресс, 2006 – 256 с.
 - Швець Л.М. Особливості розвитку Франкської держави за Меровінгів // Актуальні питання всесвітньої історії та методика їх викладання: матеріали доповідей і повідомлень П'ятого Всеукраїнського науково-практичного семінару (26-27 березня 2008 року). — Полтава: АСМІ,
 - Шпенглер О. Закат Европы / Освальд Шпенглер: В 2-х т. – М. : Наука, 1989. –Т. 1-2.